

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

Jild 3, Son 12/2

2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3)-2023

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакаров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАРИ:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси

Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич - юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбаҳор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атакулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазиранлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.
Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Тахририят манзили:

Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com
Телеграм канал: https://t.me/scienceproblems_uz

МУНДАРИЖА

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

<i>Axmedov Oybek Saparbaevich</i> ИНГЛИЗ ВА ЎЗБЕК ТИЛЛАРИДА СОЛИҚ-БОЖХОНА ТЕРМИНОЛОГИЯСИДА АНТОНИМИЯ ҲОДИСАНИНГ ЎРНИ.....	10-18
<i>Нематова Мафтуна</i> ЛАКУНА И ТИПОЛОГИЯ ЛАКУН	19-24
<i>Hamroyeva Shahlo Mirdjonovna, Matyakubova Noila Shakirjonovna</i> MOSLASHTIRISH JARAYONIDA O'ZBEK VA INGLIZ TILIDAGI SODDA GAPLARNING SINTAKTIK TAHLILI.....	25-32
<i>Jo'rayeva Nilufar Sobirjon qizi</i> "SMILE" VA "TABASSUM" TUSHUNCHALARINING LINGVISTIK IFODASI (INGLIZ VA O'ZBEK TILLARI MISOLIDA)	33-38
<i>Sidiknazarova Zulfiya Mirsharapovna</i> BADIY TARJIMA TAHLILINING NAZARIY ASOSLARI	39-43
<i>Jumanova Shahnoza Ikromjonovna</i> IJTIMOIY – PSIXOLOGIK MOTIVNI ANGLATISHDA PEYZAJNING O'RNI	44-50
<i>Achilov Oybek Rustamovich</i> ILGAR SURISH VOSITALARINING BADIY ASAR SARLAVHASIDA TASNIFLANISHI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	51-57
<i>Axmedova Madinabonu Maxmudjonovna</i> XALQ NASRI JANRLARINING O'ZARO MUNOSABATLARI	58-62
<i>Isroilova Manzura Jamolovna</i> FRANSUZ KOMPARATIV FRAZELOGIZMLARINING USLUBIY XUSUSIYATLARI	63-68
<i>Кенжабоев Шокир Абдулхалимович</i> ОСОБОЕ МЕСТО В ИЗУЧЕНИИ И РАЗВИТИИ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛАХ УЗБЕКИСТАНА	69-74
<i>Fayziyev Bahodir Baxshullayevich</i> J. K. ROULINGNING "GARRI POTTER VA AFSONAVIY TOSH" ASARIDAGI TO'QIMA NOMLAR VA REALIYALAR HAMDA ULARNING RUS VA O'ZBEK TILLARIGA TARJIMASI	75-79
<i>Mamatqulova Shoxsanam Isroil qizi</i> OLAMNING O'ZBEK LISONIY TASVIRIDA "FIDOIYLIK" KATEGORIYASI	80-84
<i>Тухтаева Фарида Исматуллаевна</i> ИССЛЕДОВАНИЕ СТЕРЕОТИПОВ РОМАНАХ ПЕРЛ БАК	85-90
<i>Radjabova Dildora Raximovna</i> PIRIMQUL QODIROVNING "YULDUZLI TUNLAR" ASARI INGLIZCHA TARJIMASIDA BOBUR PSIXOLOGIYASI	91-96
<i>Mansurova Shohista Ismailovna</i> BADIY TARJIMANING MAQSADI, VAZIFALARI VA TARJIMA METODLARI	97-102
<i>Ermatov Ixtiyor</i> SIRDARYO VILOYATI TOPONIMLARI.....	103-108

<i>Axmedjanova Farida Djavairovna</i> GRAMMAR INSTRUCTION IN COMMUNICATIVE LANGUAGE TEACHING	109-114
<i>Saitov Suxrob Djumaydillayevich</i> ARTISTIC INTERPRETATION AND RESOLUTION OF HUMAN TRAGEDIES IN THE STORY	115-119
<i>Тўрабоева Ҳакима Усмонжон қизи</i> ФИРДАВСИЙ ДАҲОСИГА МЕҲР	120-124
<i>Toshpo'latova Xusniya Matayusub qizi, Normamatov Farrux Komiljon o'g'li</i> INGLIZ REKLAMA SHIORLARI TARJIMASI JARAYONIDA SHAKL VA MA'NO MUVOFIQLIGI	125-129
<i>Абдуманнонов Хожиақбар Акмалжон угли</i> ОСВЕЩЕНИЕ ФРАЗЕОЛОГИИ В СВЕТЕ НАУЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ (краткий обзор на примере учебных пособий и словарей узбекского языка).....	130-136
<i>Абдуллаева Раъно Хикматовна</i> РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ КОНЦЕПТА «ДРУГ/ДРУЖБА» В РУССКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПОСЛОВИЧНОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА	137-144
<i>Hamidova Sayyora Nurmatovna</i> TILSHUNOSLIKNI MENTALINGVISTIK BOSQICHIDA KOGNITIV TADQIQOTLAR.....	145-151
<i>Rustamova Dilrabohon</i> ATAMALAR LUG'ATINING UMUMIY VA FARQLI TOMONLARI	152-157
<i>Khazratqulova Ozoda Abduganiyevna</i> EXPRESSION OF THE CONCEPT OF FORGIVENESS IN LEXICOGRAPHIC SOURCES AND ARTISTIC LITERATURE	158-162
<i>Farmonov Nurbek Pulatovich</i> WEB OF SCIENCE MA'LUMOTLAR TIZIMIDAN FOYDALANISH	163-169
<i>Xojjiyeva Oynisa Shabonovna</i> ALISHER NAVOIY ASARLARIDA TURKIY XALQLAR MAQOLLARINING AKS ETISHI	170-176
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat ugli</i> COMPARING COMPUTATIONAL LINGUISTICS APPROACHES ACROSS LANGUAGES	177-182
<i>Mamarasulova Iroda Jumanovna, Xojimetov Sa'dulla Jumanazarovich</i> ANGLIYA UYG'ONISH DAVRI ADABIYOTI	183-190
<i>Ho'jamqulov Anvar Jozilovich</i> OMON MUXTOR ROMANLARIDA POETIK USLUB QIRRALARI.....	191-196
12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР	
<i>Кутыбаева Елизавета Дуйсенбаевна, Аманязова Света Байниязовна</i> ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ОРГАНОВ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ ВЛАСТИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	197-203
<i>Мирзаабдуллаева Матлуба Рустамовна</i> СУВДАН ФОЙДАЛАНУВЧИ ВА СУВ ИСТЕЪМОЛЧИСИ ТУШУНЧАЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АҲАМИЯТИ ХУСУСИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР	204-209
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> BILIMLAR IQTISODIYOTI VA INTELLEKTUAL MULK: TIJORATLASHTIRISHNING BA'ZI HUQUQIY JIHATLARI VA MUAMMOLARI	210-216

Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li
ATOM ENERGIYASINI JOYLASHTIRISHNING XALQARO EKOLOGIK TALABLARI217-223

13.00.00 – ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna
OLIY TA'LIM MUASSALARIDA TA'LIM SIFATINI OSHIRISHNING PEDAGOGIK SHART-SHAROITLARI224-228

Sadullayeva Shahlo Azimbayevna, Parmankulov Farxodjon Nurali o'g'li
TYUTORLAR ISH JARAYONIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI
TATBIQ ETISH METODIKASI229-233

Pirimova Nargiza Adilovna
SPORT-TAYYORGARLIK MASHG'ULOTLARIDA BALANDLIKKA SAKROVCHI QIZLARNING
O'QUV-MASHG'ULOT JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH234-239

Tangirqulov Elmurod Aliyarovich
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ATROF-MUHITNI ASRASH ORQALI EKOLOGIK
TARBIYA BERISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS
XUSUSIYATLARI VA "YASHIL MAKON" MODULLARI240-244

Xayrov Rasim Zolimxon o'g'li
BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARINING KASBIY-METODIK TAYYORGARLIGINI
TAKOMILLASHTIRISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI245-258

Ahmadjonova Odina Anvarjon qizi
ZAMONAVIY TA'LIM MUHITIDA INGLIZ TILI DARSLARIDA STEAM TA'LIM
TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI: STEAM KOMPETENSIYALAR
TUSHUNCHASI259-265

Valieva Xolida
AJDODLAR MEROSI - INSONIYAT BOYLIQI266-271

Djumayeva Dildora Isroilovna
BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTRISHNING
PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI272-277

Davlatova Nilufar Vosiljonovna
TA'LIM-ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASINI KUCHAYTIRISHDA ZAMONAVIY TA'LIMNING
O'RNI VA MOLIALASHTIRISH MEXANIZMLARI278-285

Mamaraimova Zebo Shafotovna
YUQORI SINIF O'QUVCHILARINI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING PEDAGOGIK
TAMOYILLARI286-290

Turayev Yolqin Sherzod o'g'li
KATTA MAKTABGACHA TA'LIM YOSHDAGI BOLALARDA DALILY ASOSLASH KO'NIKMASINI
SHAKLLANTIRISH YO'LLARI291-295

Abdurasulova Shoira Kushakovna
BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY KOMPETENTLILIGINI
INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA RIVOJLANTIRISH296-305

Sottarov Abduvali Umirqulovich
UMUMIY FIZIKA KURSINI O'QITISHDA NANOTEXNOLOGIYA FAN VA TEXNIKA SOHASI
SIFATIDA306-310

<i>Xushnazarova Ma'mura Nodirovna</i> VOLONTYORLIK FAOLIYATINIG IJTIMOIIY-PEDAGOGIK MUAMMOLARI	311-315
<i>Xushvaqtov Umar Norqobilovich</i> AXBOROT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QUVCHILARDA IMPERATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA KOMPETENSIYANING RO'LI	316-320
<i>Alimqulova Ra'noxon Gulmirzayevna</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	321-326
<i>No'monxonova Muattarxon Nosirxon qizi</i> BO'LAJAK TILSHUNOSLARDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARKOMMUNIKATIV KOMPETENSIYALARINING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI	327-331
<i>Xalikov Faroxidin</i> TA'LIM TIZIMIDA TESTOLOGİYADAN FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH SAMARADORLIGI	332-339
<i>Abduvaxidov Xusan Abdukulovich</i> OLIY TA'LIM TALABALARIDA INNOVATSION YONDASHUV ORQALI KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH	340-345
<i>Якубова Нафиса Одилжановна</i> ОЛИЙ ТАЪЛИМ МУССАСАЛАРИДА ЧИЗМАЧИЛИК ДАРСЛАРИДА ТАЛАБАЛАРНИ ИЖОДИЙ-КРЕАТИВ ФИКРЛАШГА ЎРГАТИШ МЕТОДИКАСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	346-354
<i>Karimov Qayum Mamashayevich</i> TALABALARNI KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINING GRAFIK IMKONIYATIDAN FOYDALANISH BO'YICHA BILIMINI OSHIRISH	355-360
<i>Yusupova Shoxista Alimjanovna</i> TO'GARAK MASHG'ULOTLARI ORQALI TASVIRIY SAN'AT FANIGA ASOSLANGAN XOLDA O'QUVCHILAR IJODIY QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	361-371
<i>Kasimov Oйбек Омилевич</i> СПОРТДА АХЛОҚИЙ ҚОЙДАЛАР ВА "FAIR PLAY" НОРМАЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ ...	372-378
<i>Abduraxmonov Akbar Abduxamidovich</i> MILLIYLIK VA UMUMINSONIYLIK TAMOYILLARI UYG'UNLASHUVINING NAZARIY-METODOLOGIK JIHATLARI	379-386
<i>Фазлиддинов Шухрат Фахриддинович</i> ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПРИ ИЗУЧЕНИИ КАТЕГОРИИ РОДА ГЛАГОЛА В ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ВУЗАХ.....	387-394
<i>Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li</i> TALABALARNING JISMONIY FAOLLIGINI OSHIRISH VA RIVOJLANTIRISH JARAYONINING SAMARADORLIK DARAJASI	395-400
<i>Eshbekova Gulabahor Zafarboyevna</i> МАКТАВГАЧА YOSHDAGI BOLALARNING YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH MUAMMOLARI	401-406

<i>Khidirova Malakhat Qazakhovna</i> ORGANIZATION AND EVALUATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON EUTAGOGICAL APPROACHES	407-413
<i>Fayzullayeva Madina Abdumo'min qizi, Xolbo'tayeva Moxinur Temurboy qizi</i> MENEJMENT SOHASINI O'QITISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	414-420
<i>Achilov Nuriddin Abdugafforovich</i> AL-HAKIM AT-TERMIZIY TA'LIMOTINING ILMIY TADQIQI	421-426
<i>Norinov Muxammadyunus Usibjonovich</i> JAMIYAT TARAQQIYOTIDA BO'LAJAK MUHANDISLARNING KASBIY KOMPETENSIYALARINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	427-432
<i>Begimqulov Zarif Axmadovich</i> JISMONIY TARBIYA YO'RIQCHISINING IJTIMOYIY-MADANIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHDA MALAKA OSHIRISH JARAYONINING AHAMIYATI	433-438
<i>Izbosarova Zuxro Anatoliy qizi</i> BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV KO'NIKALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	439-443
<i>Jumayev Sirojiddin Zafarovich</i> MOLEKULAR BIOLOGIYADAN OQSILLARNING AMINOKISLOTA TARKIBI VA AMINOKISLOTALARNING TASNIFI MAVZUSINI O'QITISHDA MASALA VA MASHQLARDAN FOYDALANISH	444-449
<i>Pulatova Muxabbat Egamberdiyevna</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	450-457
<i>Yuldashev Mengali Ziyaduloyevich</i> BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARIDA MUSTAQIL ISHLASH KOMPITENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH	458-463

13.00.00– Педагогика фанлари

Sottarov Abduvali Umirqulovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
“Axborot texnologiyalari va aniq fanlar” kafedrası o‘qıtuvchisi
e-mail: rustamkhurramov@mail.ru

UMUMIY FIZIKA KURSINI O‘QITISHDA NANOTEKNOLOGIYA FAN VA TEXNIKA SOHASI SIFATIDA

Annotatsiya. Mazkur maqolada nonotexnologiyalarning fan va texnika sohasidagi aloqadorligi va fizika faniga tadbiri haqida fikr va mulohazalar yuritilgan, nonotexnologiyaga asoslangan innovatsiyalarning mohiyatli, maqsadli joriy etilishi haqida fikr yuritilgan.

Kalit so‘zlar: nonotexnologiya, innovatsiya, texnika, fan va texnika sohasi, rivojlanish.

Sottarov Abduvali Umirkulovich

Lecturer, Department of Information
Technologies and Exact Sciences
Termez University of Economics and Service

NANOTECHNOLOGY AS A FIELD OF SCIENCE AND TECHNOLOGY IN TEACHING THE GENERAL PHYSICS COURSE

Abstract. Teacher of the Department of "Information Technologies and Exact Sciences" at Termiz University of Economics and Service

This article contains thoughts and opinions about the relevance of nonotechnologies in the field of science and technology and their application to physics, and the essential, purposeful introduction of innovations based on nonotechnology.

Key words: non-technology, innovation, technology, science and technology, development.

Соттаров Абдували Умиркулович

Преподаватель кафедры «Информационные
технологии и точные науки» Термезского
университета экономики и сервиса

НАНОТЕХНОЛОГИЯ КАК ОБЛАСТЬ НАУКИ И ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ОБЩЕГО КУРСА ФИЗИКИ

Аннотация. В данной статье собраны мысли и мнения об актуальности нентехнологий в области науки и техники и их применении в физике, а также о необходимости целенаправленного внедрения инноваций на основе нентехнологий.

Ключевые слова: нетехнологии, инновации, технологии, наука и техника, развитие.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V3I12.2Y2023N47>

Kirish. Nanometr (ruscha belgilanishi: nm; xalqaro: pt) - metrning milliarddan biriga (ya'ni 10^{-9} metr) teng bo'lgan metrik tizimdagi ko'p uzunlik birligi. [5, 5-b.]

Nanostrukturalar - bu bir, ikki yoki uch yo'nalishdagi o'lchamlari uzunlik o'lchamiga ega bo'lgan asosiy jismoniy parametrlarga mos keladigan elementlar to'plami bo'lgan sun'iy yoki tabiiy kelib chiqadigan ob'ektlar (moddalar, materiallar, tuzilmalar) uchun umumiy nom. Bunday parametrlar, masalan: elektronning o'rtacha erkin yo'li, de-Broyl to'lqin uzunligi, magnit domenlarning chiziqli o'lchami, yarim o'tkazgichlarda eksiton tartibi, o'ta o'tkazgichlarda kogerentlik uzunligi, kondensatsiyalangan moddadagi elastik tebranishlar to'lqin uzunligi va boshqalar. nanostrukturalar bir necha nanometr dan bir necha o'nlab nanometrgacha o'zgarib turadi va 100 nm dan oshmaydi. Nanostrukturalarning xossalari nafaqat ular tarkibiga kiradigan strukturaviy elementlarning o'lchamlari, balki ularning kosmosdagi nisbiy joylashuvi bilan ham belgilanadi. [3, 16-b.]

Nanomateriallar nanozarrachalar yordamida va/yoki nanotexnologiya orqali yaratilgan materiallar bo'lib, ular materialda ushbu zarrachalar mavjudligi sababli har qanday noyob xususiyatlarga ega. Nanomateriallarga xarakterli o'lchamlaridan biri 1 dan 100 nm gacha bo'lgan ob'ektlar kiradi.

Tahlil va natijalar. Nanotexnologiya - bu hozirda yagona, umume'tirof etilgan ta'rifga ega bo'lmagan atama. "Nanotexnologiya" atamasi birinchi marta 1974 yilda Norio Taniguchi tomonidan ishlatilgan. U bu atama bilan mahsulot ishlab chiqarishning aniqligini tavsiflagan [6, s.15].

G'arbda "Fizika" yoki "Kimyo" kabi "Nanotexnologiya" atamasi (yakka ma'noda) qabul qilinadi. "Nanotexnologiya" atamasining ko'plik shaklida qo'llanilishi, odatda rus ilmiy va ommabop ilmiy adabiyotlarida bo'lgani kabi, uni turli xil innovatsion texnologiyalarning oddiy yig'indisiga qisqartiradi. Shu bilan birga, nanotexnologiya nafaqat amaliy fan va tegishli ilg'or texnologiyalardir. Bu ilgari amalda o'rganilmagan hudud - nanodunyoga yangi tamoyil, yangicha yondashuv.

RUSNANO "nanotexnologiya" atamasini "materiallar, qurilmalar va tizimlarni o'rganish, loyihalash va ishlab chiqarishda, shu jumladan kimyoviy tarkibi va tuzilishini maqsadli nazorat qilish va boshqarish, ularning individual xususiyatlarining o'zaro ta'sirida qo'llaniladigan texnologik usullar va texnikalar to'plami" deb tushunadi. yangi olingan mahsulotlarning qo'shimcha operatsion va / yoki iste'mol xususiyatlari va xususiyatlarining yaxshilanishiga yoki paydo bo'lishiga olib keladigan nano o'lchovli elementlar (hech bo'lmaganda birida 100 nm va undan kam o'lchamdagi o'lchamlar bilan" [3, p. 7].

Rossiya Federatsiyasida 2015 yilgacha nanoindustriyani rivojlantirish dasturi [60] quyidagi ta'riflarni berdi:

"Nanotexnologiyalar - bu ma'lum xususiyatlar va xususiyatlarga ega nanoob'ektlar va (yoki) nanotizimlarni yaratish va (yoki) samarali amaliy foydalanishga qaratilgan texnologiya."

"Nanoob'ekt - bu kamida bitta o'lchamdagi chiziqli o'lchami 1 dan 100 nm gacha bo'lgan ob'ekt."

"Nanosistema (shu jumladan nanomaterial, nanoqurilma) - bu uning asosiy xususiyatlari va xususiyatlarini aniqlaydigan asosiy tarkibiy elementlar sifatida nanoob'ektlarni o'z ichiga olgan tizim."

Yangi, o'ziga xos xususiyatlarni ta'kidlash muhimdir

nanoob'ektlar va nanosistemalar ularning o'lchamidan kelib chiqadi. Yuqori texnologiyalarning yutuqlari muqarrar ravishda tibbiyot, elektronika, robototexnika, sanoat va inson faoliyatining boshqa sohalarida progressiv evolyutsion o'zgarishlarga olib keladi. Fizika, biologiya, kimyo, informatika va kognitiv fanlarga birdek taalluqli nanotexnologiyaga katta umidlar qo'yilgan. Nanotexnologiyaning fanlararoligi, odatda, klassik bo'lmagan fanga xos bo'lib, nanotexnologiyaga kelsak, u eng yorqin va fundamental bo'lib chiqdi. G'arb ilmiy maktabida keng qo'llaniladigan MBGS texnologiyalari (nano-bio-axborot-kognitiv texnologiyalar)[4, 51] qisqartmasi Rossiyada keng tarqaldi.

Boshqacha qilib aytganda, nanotexnologiya turli ilmiy fanlar va texnologiyalar o'rtasidagi chambarchas bog'liq bo'lgan yangi tsivilizatsiya yaratish yo'lidir, deb aytishimiz mumkin.

Nanotexnologiya fan, texnologiyani birlashtirgan va u yoki bu tarzda ta'lim sohasiga ta'sir ko'rsatuvchi fundamental tadqiqotlarda yangi davrni ochadi. Atom-molekulyar darajada ishlash qobiliyati (keyin tubdan yangi xususiyatlarga ega bo'lgan yirik tuzilmalarning "atom" yig'ilishi) ushbu asosiy "qurilish bloklari" ning tabiatini tushunish uchun misli ko'rilmagan imkoniyatlarni yaratadi, shuningdek, ularning xususiyatlarini nazorat qilish uchun. tabiiy va sun'iy mahsulotlarning xilma-xilligi. Shunday qilib, biz "atom" yig'ilishiga asoslangan murakkab tuzilmalarni yaratish va ularning funktsional xususiyatlarini nazorat qilish imkoniyati haqida gapiramiz[5, p.90].

Ilmiy-texnologik siyosat va investitsiya muhiti sohasidagi ko'pchilik ekspertlarning fikriga ko'ra, boshlangan nanotexnologiya inqilobi inson faoliyatining barcha hayotiy sohalarining ko'p qismini (kosmik sanoatdan tibbiyotgacha, milliy xavfsizlikdan tortib ekologiya va boshqa sohalargacha) qamrab oladi. qishloq xo'jaligi) va uning oqibatlarini XX asrning oxirgi uchdan bir qismidagi ilmiy-texnik inqilob - kompyuter inqilobi oqibatlaridan ko'ra kengroq va chuqurroq bo'ladi, uning yutuqlari nanotexnologiyaning rivojlanish jarayoniga ham kiradi.

Nanotexnologiyaning asosiy g'oyasi shundaki, aniqlanishi yoki tavsiflanishi mumkin bo'lgan deyarli har qanday kimyoviy barqaror tuzilma chiqindisiz texnologiya yordamida ham yaratilishi mumkin. Bu g'oya Richard Feynmannning 1959 yildagi mashhur nutqidan kelib chiqqan: "U erda juda ko'p joy bor"[7]. Ammo 20-asrning saksoninchi yillarining boshlarida Erik Drexler tomonidan nanotexnologiya g'oyalari tashviqotidan keyingina nanotexnologiya Qo'shma Shtatlarda uzoq muddatli texnik loyihaga aylandi. Drexlerning nanostrukturalarni yig'ishga bo'lgan yondashuvi boshi berk ko'chaga tushib qoldi. Asosiysi, o'z-o'zini yig'ish. Drexlerning asosiy yutug'i shundaki, u tibbiyotda nanotexnologiyaning fundamental imkoniyatlariga e'tibor qaratgan.

Bir tomondan, nanotexnologiya allaqachon qo'llanilish sohalarini topgan bo'lsa, boshqa tomondan, u ko'pchilik aholi uchun ilmiy fantastika sohasi bo'lib qolmoqda. Kelajakda nanotexnologiyaning ilm-fanga ahamiyati va hissasi yanada oshadi. Bu qiziqish uyg'otadi va tadqiqot va ishlanmalar loyihalarini rag'batlantiradi, shuningdek, nanotexnologiyalarni qo'llashning yangi yo'nalishlarini topish bo'yicha ishlarni amalga oshiradi.

Bu jarayonni rivojlantirishning zarur sharti nanotexnologiya asoslarini maktab va oliy o'quv yurtlarining o'quv dasturlariga keng va jadal joriy etishdir. Bu sohada davom etayotgan yosh mutaxassislar yetishmasligini kamaytirishga yordam beradi. Bugungi kunda nanotexnologiya sohasida kadrlar muammosi katta ahamiyatga ega bo'lib, aynan shu holat

texnik oliy o'quv yurtlarida mavjudlari negizida nanotexnologiya yo'nalishi bo'yicha tobora ko'proq yangi mutaxassisliklar ochilishiga turtki bo'lmoqda.

edagogika oliy o'quv yurtlari talabalarini o'qitish jarayonida umumta'lim maktabi bilan aloqaning ahamiyati yuqori. Bugungi kunda maktablarda asosiy ta'lim dasturi va tanlov kurslarining bir qismi sifatida nano sohasidagi ko'plab misollar va jarayonlarni kuzatish mumkin. Nanotexnologiya mavzulari bo'yicha ixtisoslashtirilgan sinflar uchun tanlov kurslari yaratilgan. Shu bois, bo'lajak o'qituvchilarning universitetda o'qish davrida nanotexnologiyalar bo'yicha bilim olishlari, shubhasiz, muhim ahamiyatga ega. Katta yoshdagi pedagogik amaliyot va o'rta maktabda keyingi ish jarayonida o'quvchilar tomonidan olingan ushbu bilimlar talab va dolzarb bo'ladi.

Bugungi kunda zamonaviy o'qituvchi oldingi o'qitish tajribasini qayta ko'rib chiqish va ta'lim tizimida qo'llanilishi mumkin bo'lgan yangi manbalarni topishi kerak.

Bunday o'zgarishlarning bir tomoni o'qituvchi va talaba o'rtasidagi hamkorlikni nostandart shakl va uslublar asosida rivojlantirishdir.

Bolaning ta'limga bo'lgan iste'dodi va qiziqishining namoyon bo'lishi uning tadqiqot faoliyatiga jalb etilishi orqali mumkin. Bu zamonaviy jamiyatda juda dolzarbdir, chunki ko'plab talabalar o'zlarini ko'plab fanlar bo'yicha yuqori darajadagi ta'lim va tayyorgarlik bilan ta'minlashga intilishadi, shuningdek, o'zlariga maxsus ta'lim olish imkoniyatini beradilar.

Maktab o'quvchilari va talabalarni ilmiy-tadqiqot ishlariga jalb etish ularning qiziqish va ehtiyojlariga yo'naltirilgan ta'lim muhitida qatnashish imkonini beradi, o'z fikr-mulohazalarini bildirish imkoniyatini beradi, ularning bilim saviyasini oshiradi, o'zlashtirilgan bilimlardagi mumkin bo'lgan kamchilik va kamchiliklarni aniqlaydi.

Talabalar va maktab o'quvchilarining tadqiqot va loyiha ishlarida ishtiroki materializmning zamonaviy ilmiy tushunchasi va dunyoning diskretligi kontekstida amalga oshiriladi. Bunday tadqiqot loyihalari nanodunyo bilan tajriba o'tkazishga yo'naltirilgan bo'lishi mumkin, bu esa o'quvchilarga model ob'yektlarni, ularning mavjud bo'lish shartlarini tushunishga, asosiy maktab kursida o'rganilgan materialni yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

Bunday tadqiqotlar hozirda darsdan tashqari qo'shimcha ta'lim dasturlari doirasida olib borilmoqda.

Maktab o'quvchilarining ilmiy-tadqiqot va loyiha faoliyati umumta'lim uchun Federal davlat ta'lim standartini joriy etish sharoitida meta-pub'ektdagi ta'lim natijalariga erishish uchun asosdir. Bo'lajak o'qituvchi maktab o'quvchilari uchun ushbu turdagi faoliyatni boshqarishga tayyor bo'lishi kerak. Shuning uchun talabalarni - bo'lajak o'qituvchilarni o'quv, ilmiy, loyiha va loyiha-tadqiqot faoliyatiga jalb qilish alohida rol o'ynaydi.

Hozirgi vaqtda biz jamiyatda keskin o'zgarishlarni ko'rishimiz mumkin. Bu o'zgarishlar insondan yangi fazilatlarni talab qiladi. Ko'pincha biz qarorlarni tanlashda mustaqil bo'lish qobiliyati, ijodiy, xayoliy fikrlash va tashabbusning mavjudligi haqida gapiramiz. Aksariyat hollarda bu fazilatlarni rivojlantirish vazifalari ta'limga yuklanishi tabiiydir. Aytish mumkinki, keyingi o'n yillikda kuchayib borayotgan olimpiada harakati, ilmiy-amaliy anjumanlar o'tkazish borasidagi ishlar besamar ketmadi va o'z samarasini isbotladi. Maktab o'quvchilari va talabalarining loyiha va tadqiqot ishlari bo'yicha tanlovlar hamma joyda, mintaqaviy, butun Rossiya va xalqaro miqyosda o'tkaziladi.

Manfaatdor tashkilotlar, albatta, maktab o'quvchilari va talabalarining zamonaviy ilmfan, jumladan, nanotexnologiyalar bo'yicha bilim sifatini oshirishda ishtirok etadi. Shunday qilib, bir necha yil davomida "NANOMETER" nanotexnologiyalar hamjamiyati maktab o'quvchilari, talabalar, aspirantlar va yosh olimlar uchun nanotizimlar, nanomateriallar va nanotexnologiyalar sohasida "Nanotexnologiyalar - yutuq" bo'yicha Butunrossiya Internet olimpiadasini o'tkazmoqda. Kelajak!". RUSNANO infratuzilmasi va ta'lim dasturlari jamg'armasi dasturi doirasida RUSNANO maktab ligasi yaratildi. Bu keng vakolatxonalar tarmog'iga ega bo'lgan butun Rossiya maktab loyihasi bo'lib, uning maqsadi zamonaviy maktab ta'limini, birinchi navbatda tabiiy fanlarni rivojlantirishga qaratilgan g'oyalarni ilgari surishdir, shu jumladan nanotexnologiya sohasida.

Xulosa. Bugungi kunda ta'lim muassasalari oldida ikkita vazifa turibdi: bir tomondan nanotexnologiya ehtiyojlari uchun maxsus kadrlar tayyorlash va mamlakat fuqarosi sifatida butun aholini nanotexnologiya g'oyalari, istiqbollari va xavf-xatarlari bilan tanishtirish vazifasi. Umumta'lim maktabida ikkinchi vazifani hal qilish kerak. Muhandislik universitetlarida birinchi muammo hal qilinadi. Pedagogika oliy o'quv yurtlari, bir tomondan, nanotexnologiya masalalarini tushunadigan, o'z kasbiy bilimlari bo'lajak o'qituvchining maktabdagi faoliyatida yordam berishi uchun nanoqurilmalar va tizimlar faoliyatining asosiy tamoyillarini biladigan mutaxassis tayyorlashi kerak.

Demak, nanotexnologiya sohasi allaqachon hayotimizga kirib bormoqda va XXI asrda fan va texnika taraqqiyotidagi eng muhim yo'nalishlardan biri sifatida o'z mavqeini tobora mustahkamlab boradi. Aynan shuning uchun ham jamiyat va davlat institutlarini rivojlantirishning muhim imtiyozi aholining nanotexnologiyalar sohasidagi bilim sifati va darajasini oshirish muammosiga barcha davlat, jamoat va ta'lim tuzilmalarining jiddiy e'tiborini qaratishi hisoblanadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Образцов, П.И. Проектирование и конструирование профессионально - ориентированной технологии обучения - / П.И. Образцов, А.И. Ахулкова, О.Ф. Черниченко - /Учебно-методическое пособие - Орел: ОГУ, 2008. - 97 с.
2. Подготовка специалистов для nanoиндустрии: проект. [Электронный ресурс] - Режим доступа: <http://www.rusnanonet.ru/products/20269/>.
3. Полен. Ю.В. Физико-химические основы нанотехнологий. Конспект лекций /Ю.В. Поленов, М.В. Лукин. - Иваново: изд. ИГХТУ. - 2008. - 164 с.
4. Проектирование компетентностно-ориентированных рабочих программ учебных дисциплин (модулей), практик в составе основных образовательных программ реализующих ФГОС ВПО». -М. Методические рекомендации. - 2009. - 162 с.
5. Проблемы современной нанотехнологии: учебно-методическое пособие сост. Н. В. Губина, И. Б. Морзунова, Е. Н. Тихонова. - М. Дрофа, 2010. - 270 с.
6. Пул, Ч. Нанотехнологии. Ч. Пул, Ф. Оуэнс. М. Техносфера. - 2006. - 138 с.
7. Разумовская, И.В. Нанотехнология. 11 класс. И.В. Разумовская. - М. Дрофа. - 2009 г. - 215 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 12/2 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: "SCIENCEPROBLEMS TEAM"
масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).